

“Els flamencs pateixen una frustració històrica per haver estat dominats pels francòfons”

La guerra de llengües que es viu a Bèlgica des de fa dècades va arribar al punt culminant l'any 1968 a la ciutat flamenca de Lovaina, quan els moviments nacionalistes van aconseguir d'expulsar el francès i els francòfons de la Universitat Catòlica de Lovaina (UCL), la més antiga de Bèlgica. Aquest és un dels pocs períodes de violència política que ha viscut Bèlgica, amb uns universitaris flamencs que es manifestaven per la ciutat amb pancartes de “Valons, fora!” i uns estudiants i professors francòfons que van intentar de resistir a la força, però que no van tenir cap més remei que fer les maletes i cercar un altre lloc. La solució la van trobar uns trenta quilòmetres al sud, ja en territori való, on van fundar i bastir del no res la Universitat Lovaina la Nova, la secció francòfona de la Universitat Catòlica de Lovaina. Un dels seus especialistes en història, Benoît Rihoux, rep EL TEMPS a la Facultat de Ciències Polítiques per explicar l'origen i els fonaments de Bèlgica.

—Els flamencs independentistes diuen que Bèlgica és un error de la història. Vós ho considereu així?

—Ho diuen, però tots els estats són construccions històriques i tots són productes de la història, relativament artificials o creats a la força. És clar que històricament Bèlgica ha estat un compromís entre les grans potències, entre la Gran Bretanya, França i Alemanya, per a crear una espècie de zona neutra; i així va sorgir Bèlgica, un estat biètnic, bicultural i, sí, es pot dir artificial.

—On són les arrels del conflicte actual?

Benoît Rihoux és historiador i professor de la Facultat de Ciències Polítiques de la Universitat Catòlica de Lovaina. És considerat un dels millors especialistes en la història de Bèlgica.

—Són molt profundes, com les de tots els conflictes. Hi ha un aspecte cultural i un d'econòmic, i en tots dos hi ha una gran frustració. Del costat flamenc hi ha un gran frustració històrica per haver estat dominats pels francòfons, cosa que és certa: les elits econòmiques, culturals i polítiques eren francòfones, i van negligir el vessant flamenc del país fins als anys 40 o 50 del segle passat. La cultura flamenca no era reconeguda i la llengua era considerada com un dialecte. I progressivament el món cultural flamenc s'ha desenvolupat, s'ha anat afermant i avui és perfectament establert. Tant, que ara Flandes és la part dominant del país. Però aquest gran complex, aquesta por de tornar a ser dominats encara hi és; por d'ésser dominats per una cultura, la francesa, que ells perceben com a hegemònica. En termes de mite històric, és molt important per als nacionalistes flamencs de conservar aquesta història

de frustracions, aquesta por de perdre la seva identitat. És una por primitiva, diria —sense ànim d'insultar—, de ser dominats, una mica com les tribus. Per una altra banda, els francòfons encara tenen un instint de superioritat, de ser part de la cultura francesa i tot el que representa.

—Quina importància hi té, la qüestió econòmica, en aquest conflicte?

—Històricament, Valònia era la part rica i Flandes era la part pobre, i avui tot és a l'inrevés. Avui, per la part flamenca, hi ha un complex de superioritat econòmica. Els flamencs diuen que són rics i eficaços i que els valons no són ni rics ni eficaços i que s'aprofiten d'ells. Ara és Valònia, en declivi industrial, que se sent inferior econòmicament. Però abans eren els flamencs, basats en una economia rural, els qui anaven a treballar a Valònia. Ells es van aprofitar de la prosperitat i del boom industrial de Valònia. No hi havia transferències econòmiques sud-nord com ara hi del nord cap al sud, però és que abans no hi havia l'estat social com ara. Per exemple, sense la gran indústria pesant valona no hi hauria el port d'Anvers amb les dimensions que té ara.

—Els flamencs, quan eren els pobres de Bèlgica, eren tan nacionalistes com ara?

—No, al principi hi havia un moviment cultural flamenc que demanava reconeixement. Com que els francòfons, durant molt de temps, els van negar els drets, els flamencs van construir el seu nacionalisme. Si no, hauria estat molt més suau.

—Vist amb perspectiva històrica, aquesta situació de crisi és normal?

—Sí, el fet que hi hagi crisi és normal. Si mirem la història política belga des del 1950, cada tres o quatre anys hi ha hagut una crisi relativament important. Sempre ha estat difícil de formar govern, hi hagut fases de dramatització que han conduït a un seguit de reformes d'estat. També hi ha hagut períodes una mica violents, com quan les dues parts es van oposar per si el rei podia tornar a Bèlgica o no després de la Segona Guerra Mundial, perquè no havia lluitat prou contra l'ocupació alemanya. La cosa diferent ara és que la crisi és molt més llarga i que la posició del rei és més incòmoda. Fins ara, quan el rei prenia una iniciativa sempre era seguit pels polítics, però ara han aparegut crítiques contra les seves decisions. A més, per primera vegada hi ha

EL TEMPS

“Com que els francòfons, durant molt de temps, els van negar els drets, els flamencs van construir el seu nacionalisme.”

com a soci obligat del govern els nacionalistes flamencs durs, l'NV-A, una llista radical. Abans hi ha havia la Volskunie, un partit flamenc més gran que aplegava tots els nacionalistes, de centre-esquerra i de centre-dreta, més disposats a pactar. Després es van disseminar i ara l'NV-A té una posició més dura.

—**De fet, molts veuen en el rei la figura que manté Bèlgica unida. El rei Albert parla totes dues llengües, però els flamencs tenen la sensació que es decanta més cap a la part valona.**

—La monarquia va ser importada d'Alemanya. Lingüísticament era alhora germanòfona i francòfona perquè el francès era la llengua de la noblesa. Al principi era més francòfona, però des del regnat de Balduí hi va haver una voluntat de ser realment bilingüe. Tots els infants de la casa reial parlaven neerlandès, hi ha consellers reials de tots dos costats; però sí, la percepció a Flandes és que la família reial és bàsicament d'inclinació francòfona.

—**També es diu que Brussel·les és la salvació de la unitat. Una ciutat en territori flamenc, capital també de Flandes, però amb majoria de francòfons. Com s'entén això?**

—Sí, forma part del mite de Bèlgica. Històricament, Brussel·les era un conjunt de petits pobles culturalment flamencs. A partir de la creació del país cap al 1830, quan Brussel·les va esdevenir el centre polític, administratiu i econòmic de Bèlgica, mecànicament i com que el francès era la llengua de l'administració i de les elits polítiques, la ciutat es va començar a poblar de funcionaris i professionals d'arreu del país que van adoptar la llengua francesa. Hi havia gent que venia dels pobles de Valònia, on parlaven el való, i van aprendre el francès a Brussel·les. I aquí va començar el vell combat flamenc que diu que cal recuperar Brussel·les, el territori que ens pertany.

—**Una altra particularitat d'aquest**

estat és un dels nivells de poder, les comunitats lingüístiques...

—Aquest és el gran compromís històric. Hi havia gent que volia definir les entitats federades per territori i gent que volia definir-les per la llengua. I com que no es posaven d'acord, es van crear totes dues. Les regions marquen el territori i les comunitats marquen les delimitacions lingüístiques. Una cosa típicament belga. La comunitat flamenca té autoritat sobre els flamencs de Flandes i els que viuen a Brussel·les, mentre que la comunitat francòfona té autoritat sobre els francòfons de Valònia i els de Brussel·les.

—**I això, a banda de crear una sobrecàrrega de funcionaris, va contribuir a minorar el conflicte?**

—Això va satisfer tothom, però va crear un sistema barroc, molt complicat i molt poc transparent i poc comprensible per al poble. Jo diria que és una solució per a acomodar-se, poc eficaç. Però almenys pacífica.